

ACC. N:R M.10714:1-10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Ebba Ebbesson

Härad: Bjäre

Adress: Ekelid, Hov f. 1876

Socken: Hov

Berättat av: olika personer

Uppteckningsår: 1948

Född år i

Sten- och jordhållare m. m.

s. 1-10. Lu F 64.

2
Dejliga Stenkällare, har nog funnits lite bar-
stans för i tiden till förbering av diverse
ting isynnerhet potatis kallades också "strekällare"
Det fanns ju inte någon källare i boningshu-
set, därför de byggade Stenkällare utanför
i närheten ofta i trädgården. Det fins ännu
en pampiga byggnader från 1800 talets mitt
med 10 & 12 rum. Men tråking saknas, källa-
re och garderöber.

Det fins ännu flera stycken sådana gamla
stenhus, de flesta förfallna så man ej kan
gå in uti dem. Men på ^{de}sta kvar som kurio-
sitet, på i U.F. föreningens tomt vid "Pooäcke"
nära Hufv. kyrka fins en, men den är ganska
skräpelig och ej håller stor. Den är täckt med
jord och aldelar övervärt av blommer.

Den påstås ha tillhört en gammal gård kallad
"Romnagården", vilken varit belägen just

2/

ACC. N:R M.10714:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

på den tomten. Det sägs att släkten
Prommare i Torekov skulle härsamma från
gården. Ingen nu boande i Torfving här går-
den stod där, så det måste varit i början av
förra århundradet.

I Angaleq i fröken Jönssons trädgård fins en
bål bevarad och underhåll stenkällare.
Den är ingrävd i en backe, ty vid ingången
vid den ena gaveln är den ganska hög och
gaveln mitt emot är den endast omkring 6 dm.
hög. Inuti kan bilken Karl som hälsat på bak.
Den är något över 4 meter lång och 3,5 meter bred,
mitt i är en smal gång med jordgolv, men båda
båda sidor är lite högre med luggolv, där po-
tatisen skall ligga. Taket är av jämna kastan-
pyrkantiga stenar inmurat i leransten att
kunna mura dit dem, gjordes försett bål av trä-
der, på detta lades lera & bilken stenarna

3/

ACC. N:R M107143.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

trycktes ner däröfver på lera, och så ater sten.
Otvändigt skulle det följa balbet så att det
blev runt. Det hade förr varit täckt med
halm, men fr. Jönsson har låtet täcka det med
grästörvar och jord, och nu växer det blommor
i masser av vilda blommor. Så för tillfället
går det alldeles blott av förgätmigej och hela
Sommaren är det som en stor blomsterkulle i
trädgården. Vid ingången är bäggen 3 dm bred
men om hela bäggen är lika bred kan
man nu inte se ty utvändigt ser det ut
som en stor kulle eller liten bäcke.

Efterdän leran torkat och stenarna bör förtade
togs bräderna i balbet bort.

Vid ingången är fram av tjock ekplank i vilken
dörren hänger memera. Hängd med lås med
nyckel, fört med hänglås. Vid bäggens innersta
sida är och på en ~~ekplank~~ ^{björkplank} ram så det kan bara för
dörren. Fr. Jönsson tror att källaren är över 100 år gammal

4/1
I Rattvik hade fiskare och jägare Magnus
Svensson (född 1840 d. 1920) utnugget i Själva
berget en källare och gjort en kam av trä-
bjälkar. I vilken dörr han hängde den stängdes
med hängslar. Den ^{kaparen} var fullständigt frost-
och fuktfri, därför den var utmärkt att
förvara varjehanda ting uti. På sommaren
var den också sval. Numera är i den klip-
pan byggt forth.
Lag har hört att ute i doeken skall finnas
flera stycken stenkällare mer eller mindre
ramponerade, ibland användas de till att
släppa in får eller gäddor i för natten. Och fick
ju dock bara tillfälligt. Där finns inte någon
söm hält glugg eller hål för inläppning av
ljus och luft. På utmarken där fören gå fritt för
hela sommaren, har de ofta byggt upp stenhus
som de släppa in fåren uti. De kallas "färehöddor".

Om som byggt dessa stenkällare är omöjligt
säga, ty det är så långt tillbaka i tiden att
ingen minns det. Det fanns för en eller annan som
boro särskilt dugliga att lägga stengårdsgär-
dar, en sådan var Petter Olsson från Singelstorp
hög, död 1920 som gammal då. Han var så be-
römd för sina stengårdsgårdar att han till
och med bar utom socknen och lade gårdsgårdar
När man nu får se en gammal välldad gård
går, får man höra, den har Petter Olsson (Moorbye
Petter) lagt. Möjligen byggde han också stenkäl-
lare eller bästuer i sin ungdom.
Så kallade "Förhödder" byggdes nog bönderna
själv, de boro ju enkla, men fingo dock
bara så pass väl jord att inte stenarna
fello ned. På senare tid hava de byggt dylika
hus för får och gäss av bräder med kalmtak.

6/ På Vätter-Bens i Bjärnagården i Skärup
ägendom, fins en gammal bål bitenheten i Skärup
Klansko den enda på orten som är i gott skick.
Den är omkring 5 meter lång och 4 meter bred.
invändigt, rugg och torrholla är borttagna.
Grundmuren är mycket stora stenar s. k. björna-
stenar, på grund av att de kördes till platsen från
stenbrytningen, en lag mycket stadig balm med endast
två starka träd på två härror. Grundmuren är
ungefär 1 meter hög tills balvet börjar.
Balvet utgöres också av stora stenar, vilka ser
ut att hänga fritt så man kunde bara rädsla
att de skulle rasa ned, men de sade att det ha-
de ~~ett stort~~ ingen risk ty de voro de bål
fastkilade att de kunde inte rubbas.
Till balvet gjordes först ett galler av träder på
vilket lades lera i den kilades stenarna med
den smala sidan ned och bredare upp.

7/
Stenarna fogades samman med lera, nästa
bars kilades i på samma sätt till hela balvet
var färdigt. Ovan mellan de stora grundstenarna
var lera, utvändigt är jord och gräs ända upp
till balvet, balvet är täckt med grästörvar ett
par lagor nu betuxet med gräs och blommer.
Vid sidan om ingången på båda sidor om
dörren är i grundmuren inmurade två utstående
flata stenar ungefär 3 dm breda 6 dm
långa, vi kunde inte förstå vad de varit av-
sedda för, möjligen till att sätta ljus eller
lykta på när de bröto lin, vilket alltid gor-
des utanför botten och på natten. Mitt emot
ingångsdörren, vilken är på ena gaveln, finns
en lilla, 6 dm i fyrkant, att öppna, huruvida
den alltid hunnits där, visste vi inte men det
är ju mest höligt för att släppa ut röken genom
när de elda för att torka lin.

Man användes Bästun till att släppa in ungdjur vilka gå lösa på backen, halvår får och någon gång unghästar när det blir coäder.

Det har funnits två stenstugor i församlingen avsedda för meniskobonningar. Den ena inbyggd i backen vid Hagaknös den andra i skogen nere i Ångalag. Båda har jag förut beskrivit, om det var till Folkminnesarkivet eller Nordiska Museet kommer jag inte ihåg.

Den vid Hagaknös lämnade ägarna 1870 och den i Ångalag skog lämnades 1890. I Ångalag skog fanns någon stengrund efter huset. Lätt länge men nu äro även de flockade bort.

Beboarna ägde inte jorden som de bodde på så någon tomt efter stenstugan fins inte.

För fattigdom var det hos dem de förbörjde sig genom att gå bort och arbeta hos bönderna och den tiden var inte daglönen stor. Barn väkte upp på båda ställen.

9

ACC. N:R M! 0714:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Alla de gamla lähusen vilka ^{goda} byggas på
 början av 1800 talet eller tidigare, Göro av
 Bocka stensmurar, dubbla rader sten
 med sand och lera emellan. Murarna
 voro mycket breda 8 & 10 dm, ytterväggarna
 5 m till gården som ansågs vara lugnare
 var det banligen en stenrad, men väl
 plenad med lera. Det var inga barma kug
 på bonliga ställen hade slagets pålar ned i
 jorden innanför och packat halmkärvar
 mellan stenväggen och pålarna. Det var
 dubbla dörrar, en vid ytterkanten och en
 vid innerkanten på väggen. Dörrarna voro
 inte höga, rundade så att de voro högre på
 mitten och lägre mot sidorna. Och mellan
 dörrarna sattes halmkärvar. Halmen måste
 bytas årligen det blev omöjligt att seukt, på
 sommaren togs den väl helt bort.

10/

ACC. N:R M.1.0714:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det var opraktiska byggnader och ett gott
tillhåll för råttor och möss vilka där hade sina
bon, och hade sedan lätt att komma in i sådes
golven. Före angtröskornas tid kunde ju tuden
komma att ligga ända fram i Mars månad
innan den hann att bli upptröskad.
Men talade om att i hennes hem, Smörvågärrön
kunde de finna hela snokbon i göddelstön
och även de sökte sig in i fähusen.
Fähusen innehållde båd ko och häststall för
soin och där var vanligen en annan byggnad.
Efterhand blevo de gamla fähusen ombyggda
och cementade, om än snart även de kaserade.
Numera fins inte nägot sådant gammalt fähus.